

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی شیراز

بررسی عوامل تأثیرگذار بر شاخص های رقابت
پذیری و تأثیر آن بر توسعه اقتصادی

گزارش تحلیلی اقتصادی و اجتماعی

گزارش شماره ۰۱ - سال ۹۷

تهیه شده در دفتر مطالعات اقتصادی و اجتماعی

کد مدرک: SCCIM-FR-009-00	گزارش	اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی شیراز
تاریخ:		

موضوع گزارش:	
بررسی عوامل تاثیرگذار بر شاخص های رقابت پذیری و تاثیر آن بر توسعه اقتصادی	
تنظیم کننده: مریم حق جو	تاریخ ارائه: ۹۷/۱/۱۵

۱. مقدمه

آنچه از آن به عنوان شاخص رقابت پذیری نام برده می شود مجموعه عواملی است که وضعیت هر کشور را در مقایسه با سایر کشورها در بررسی نقاط قوت و ضعف تعیین می کند. مجمع جهانی اقتصاد از سال ۲۰۰۵ اقدام به انتشار تحلیل های رقابت پذیری کشورها بر اساس داده های آماری آنها نمود و ایران نیز با عضویت در این مجمع و از طریق اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران در این تحلیل مورد ارزیابی قرار می گیرد. شاخص رقابت پذیری میزان دسترسی کشورها به رفاه اقتصادی پایدار در کوتاه مدت و بلند مدت و در متغیرهای کلان اقتصادی را مشخص می کند. این شاخص سه رکن اساسی و ۱۲ زیرشاخه دارد که به صورت کمی در محدوده اعداد ۱ تا ۷ اندازه گیری می شود. هر چه شاخص به عدد ۷ نزدیکتر باشد، قدرت رقابت پذیری کشور در آن شاخص بیشتر خواهد بود. این ۱۲ زیرشاخص عبارتند از: نهادها، زیربناها، فضای اقتصاد کلان، بهداشت و آموزش در سطوح ابتدایی، آموزش عالی و تربیت نیروی انسانی، کارایی بازار کالا، کارایی بازار کار، توسعه بازار مالی، تکنولوژی، اندازه بازار و مهارت های کسب و کار و نوآوری.

هر یک از این زیرشاخص ها تحت تاثیر عوامل درونی و بیرونی قرار دارند که کیفیت آنها را تعیین می کند و بر میزان رقابت پذیری آنها اثرگذار است. محیط کسب و کار از جمله عواملی است که بیشترین تاثیر را بر رقابت پذیری دارد. هر چه این محیط مناسب تر و شرایط برای فعالیت بنگاه ها راحت تر باشد، به طبع آن چه از میزان رقابت پذیری یک کشور متناسب با توانمندی ها و پتانسیل های آن انتظار می رود، محقق خواهد شد. در میان عواملی هستند که خارج از کنترل حاکمیت و دولت است و در اختیار بنگاه هاست که به عوامل خرد معروف هستند. مجموع عوامل خرد و کلان در نهایت تعیین کننده شرایط مساعد برای ایجاد فضای رقابتی است.

۲. جایگاه ایران

بر اساس گزارش رقابت پذیری سال ۲۰۱۸-۲۰۱۷، ایران از میان ۱۳۷ کشور توانسته رتبه ۶۹ام را کسب و نسبت به سال ۲۰۱۶ صعود ۷ پله ای را تجربه کند. به جز شاخص بهداشت و آموزش که نسبت به سال قبل تضعیف شده است، سایر زیرشاخص های

کد مدرک: SCCIM-FR-009-00	گزارش	اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی شیراز
تاریخ:		

رقابت پذیری بهبود یافته اند. اگر زیر شاخص های رقابت پذیری را در سه دسته یا رکن الزامات اساسی، تقویت کننده کارایی و نوآوری و پیشرفت طبقه بندی کنیم، وضعیت و رتبه هر یک از زیر شاخص ها در جدول زیر آمده است:

جدول شماره ۱: جایگاه ایران در مولفه های رقابت پذیری

تغییر رتبه	۲۰۱۶-۲۰۱۷		۲۰۱۷-۲۰۱۸		مولفه
	رتبه از ۱۳۸	امتیاز از ۷	رتبه از ۱۳۷	امتیاز از ۷	
۶	۶۱	۴,۶	۵۵	۴,۸	الزامات اساسی
۵	۹۰	۳,۶	۸۵	۳,۷	نهادهای
۲	۵۹	۱,۲	۵۷	۴,۴	زیرساختها
۲۸	۷۲	۴,۶	۴۴	۵,۲	محیط اقتصاد کلان
-۱	۴۹	۶,۱	۵۰	۶	بهداشت و آموزش
۶	۸۹	۳,۹	۸۳	۴	تقویت کننده های کارایی
۹	۶۰	۴,۶	۵۰	۴,۷	آموزش عالی و ضمن خدمت
۱۱	۱۱۱	۴	۱۰۰	۴	کارایی بازار کالا
۴	۱۳۴	۳,۲	۱۳۰	۳,۳	کارایی بازار کار
۳	۱۳۱	۲,۹	۱۲۸	۳	توسعه بازار مالی
۶	۹۷	۳,۳	۹۱	۳,۶	آمادگی فناوریانه
-	۱۹	۵,۲	۱۹	۵,۲	اندازه بازار
۲۰	۱۰۱	۳,۳	۸۱	۳,۵	نوآوری و پیشرفت
۱۲	۱۰۹	۳,۵	۹۷	۳,۷	پیشرفت کسب و کار
۲۳	۸۹	۳,۲	۶۶	۳,۳	نوآوری

ماخذ: گزارش رقابت پذیری جهانی - مجمع جهانی اقتصاد

نگاهی به جایگاه کشورهای منطقه و جهان این واقعیت را مشخص می سازد که سوئیس رتبه ۱ جهان و یمن در رتبه آخر این شاخص قرار دارد. در میان کشورهای منطقه اسرائیل رتبه ۱ و امارات و قطر به ترتیب رتبه دوم و سوم را به خود اختصاص داده اند. دشواری دسترسی به منابع مالی، ناکارآمد بودن سیستم های اداری، عدم ثبات در سیاستگذاری ها و تصمیم گیری های اقتصادی، فساد و... از جمله فاکتورهایی است که مانع بهبود رقابت پذیری ایران در سطح منطقه و جهان شده است.

جدول شماره ۲: رتبه کشورهای منطقه و جهان در شاخص رقابت پذیری

رتبه در منطقه	رتبه جهانی	کشور
-	۱	سوئیس
-	۲	آمریکا
۱	۱۶	اسرائیل
۲	۱۷	امارات

کد مدرک: SCCIM-FR-009-00	گزارش	اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی شیراز
تاریخ:		

-	۲۳	مالزی
۳	۲۵	قطر
-	۲۶	کره
-	۲۷	چین
۸	۵۳	ترکیه
۱۲	۶۷	گرجستان
۱۳	۶۹	ایران
۲۰	۱۳۷	یمن

ماخذ: گزارش رقابت پذیری جهانی - مجمع جهانی اقتصاد

آنچه از عوامل موثر بر شاخص رقابت پذیری بیان می شود تعریفی است که سازمان جهانی کار ارائه کرده است. این سازمان چهار عامل ۱. فواتر که به تصمیمات و زمینه های سیاسی و فرهنگی اشاره دارد ۲. عوامل کلان که مرتبط با مجموعه عواملی است که به ایجاد ثبات در بازارها و وضعیت قابل پیش بینی در اقتصاد می پردازد ۳. عوامل میانی سازمانها و ارگان هایی را شامل می شود که برای ایجاد رقابت در صنایع به طور مستقیم و یا غیرمستقیم دخیل هستند ۴. عوامل خود که پیش تر هم به آن اشاره شد مربوط به محیط داخلی بنگاه ها می شود.

۳. توسعه و شاخص رقابت پذیری

شاخص رقابت پذیری یکی از عوامل تاثیر گذار بر رشد و توسعه اقتصادی کشورهاست. این شاخص تحت تاثیر عوامل نهادی و ساختاری به صورت بارزتر نمایان می شود. در واقع رقابت پذیری توانایی کشورها در به دست آوردن رشد پایدار در تولید ناخالص داخلی سرانه می باشد. تقویت و بهبود هر یک از زیر شاخص های رقابت پذیری می تواند وضعیت کشور را از لحاظ توسعه اقتصادی مشخص کند. در کشورهای در حال توسعه بسته به میزان درآمد سرانه، بایستی روی یکی از زیرشاخص های رقابت پذیری تاکید داشته باشند تا پس از آن مرحله به مرحله با بهبود هر زیرشاخص، فرآیند توسعه رو به جلو حرکت نماید. به عنوان مثال در کشورهایی که درآمد سرانه آن کمتر ۲۰۰۰ دلار است، عوامل نیروی کار، منابع طبیعی و میزان جمعیت به عنوان مزیت رقابتی محسوب می شود. در مقابل کشورهایی که درآمد سرانه آنها بیش از ۱۷۰۰۰ دلار است، مزیت رقابتی در آنها عوامل سستی نمی باشد بلکه زیر شاخص هایی مانند نوآوری، آمادگی فناورانه و توسعه بازارهای مالی است که روند توسعه آنها را مشخص می کند. اما در کشورهای با درآمد متوسط الگوی رقابت پذیری عمدتاً بر اساس شاخص های آموزش عالی و ضمن خدمت، کارایی بازار کالا و کارایی بازار کار تعیین می گردد.

کد مدرک: SCCIM-FR-009-00	گزارش	اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی شیراز
تاریخ:		

بر اساس مطالعات انجام شده در کشورهای توسعه یافته، شاخص رقابت پذیری به دلیل استفاده بهتر و بیشتر آنها از نوآوری و خلاقیت، باعث رشد و توسعه اقتصادی آنها می شود در حالیکه در کشورهایی در حال توسعه چون از عوامل تولید معمول و بر اساس قانون بازده نزولی استفاده می کنند تا میزان مشخصی رشد اقتصادی صورت می گیرد. این کشورها می توانند با جذب فناوری های موجود در دنیا و بهبود بخش هایی که در آنها مزیت دارند، بهره وری خود را ارتقا بخشند و کشورهایی که از نظر توسعه اقتصادی به مرحله مبتنی بر بهره وری رسیده اند می بایست از طریق ایجاد تنوع در طراحی تولیدات و محصولات مزیت رقابتی خود را حفظ نمایند. سرمایه گذاری در بخش تحقیق و توسعه و پژوهش های علمی دانشگاهی می تواند در دست یابی به توسعه پایدار در کشورهای توسعه یافته کمک نماید.

۴. منابع

- افشاری، زهرا، میرحسین موسوی و فاطمه قاسمی گودرزی (۱۳۹۴)، بررسی تاثیر شاخص رقابت پذیری بر رشد اقتصادی با تاکید بر متغیرهای نهادی و ساختاری، اولین کنفرانس بین المللی حسابداری و مدیریت در هزاره سوم، استان گیلان.
- بافنده ایماندوست، صادق و علی مفیدی (۱۳۹۵)، سنجش تاثیر شاخص رقابت پذیری GCI بر رشد اقتصادی در کشورهای در حال توسعه و توسعه یافته برگزیده، مجله اقتصاد و توسعه منطقه ای، سال بیست و سوم، دوره جدید شماره ۱۲، صفحات ۹۵-۶۵.
- شهکی تاش، محمدنبی، کامران محمودپور، حدیثه محسنی (۱۳۹۴)، بررسی عوامل تاثیر گذار بر شاخص رقابت پذیری کشورها با تاکید بر اقتصاد ایران، فصلنامه سیاست های مالی و اقتصادی، سال سوم، شماره ۱۱، صفحات ۱۸۸-۱۵۵.
- شاخص رقابت پذیری جهانی ۲۰۱۸-۲۰۱۷ نگاهی به وضعیت ایران (آبان ۱۳۹۶)، معاونت آموزش، پژوهش و فناوری، وزارت صنعت، معدن و تجارت.
- کریمی دستنایی، طاهره (۱۳۹۶)، جایگاه ایران در رقابت پذیری جهانی (بنابر گزارش رقابت پذیری ۲۰۱۷-۱۸ مجمع جهانی اقتصاد)، معاونت بررسی های اقتصادی، اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران.
- گزارش جهانی رقابت پذیری ۲۰۱۷، مجمع جهانی اقتصاد
- ملک زاده، علی (۱۳۹۶)، چهار عامل موثر بر افزایش رقابت پذیری تولیدات داخلی در اقتصاد، پایگاه خبری تحلیلی اقتصاد مقاومتی مقاومتی نیوز.